

Prof. dr hab. Katarzyna Pokorna-Ignatowicz
Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego
Instytut Mediów i Komunikacji Społecznej
katarzyna.pokorna@gmail.com

**Recenzja rozprawy doktorskiej
mgr Marty Woźniak**

**Świat wartości w krakowskiej prasie katolickiej
– „Dzwon Niedzielny” (1925-1939)**

**napisanej pod kierunkiem ks. prof. dr hab. Michała Drożdża
oraz ks. dr Dariusza Rasia**

**Wykonana na zlecenie
Rady Dyscypliny „Nauki o komunikacji społecznej i mediach”
Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie**

Rozprawa mgr Marty Woźniak poświęcona została ważnemu w okresie międzywojennym krakowskiemu tygodnikowi katolickiemu „Dzwon Niedzielny”, który jak dotąd nie doczekał się kompleksowego opracowania prasoznawczego, mimo iż obok częstochowskiej „Niedzieli” i katowickiego „Gościa Niedzielnego” stanowił ważny element międzywojennego rynku prasowego południowej Polski. Rozprawę mgr Marty Woźniak uważam zatem za wypełnienie tej luki w polskich badaniach medioznawczych nad historią polskiej prasy, a tym samym za **oryginalną i ważną**, a Doktorantce i jej promotorom gratuluję wyboru tematu rozprawy.

Dysertacja oparta została na bogatej i właściwie dobranej literaturze przedmiotu, głównie z zakresu nauk o komunikacji społecznej i mediach oraz historii Krakowa w okresie międzywojennym, a także dokumentach Kościoła oraz różnego typu archiwaliach i źródłach prasowych, do których Autorka prawidłowo odwołuje się w kolejnych częściach rozprawy i właściwie je dokumentuje w starannie wykonanych przypisach. Jedyne moje zastrzeżenie w kwestii bibliografii dotyczy samego jej wykazu na końcu rozprawy, w którym różne rodzaje źródeł zostały umieszczone łącznie, bez podziału na publikacje naukowe, dokumenty, źródła prasowe, co w mojej opinii uczyniłoby ten wykaz klarowniejszym. Uwaga ta dotyczy jednak

kwestii prezentacji wykazu bibliografii, a nie samego doboru źródeł czy sposobu ich wykorzystania.

We Wstępie znalazły się wszystkie wymagane w dysertacji doktorskiej informacje: uzasadnienie wyboru tematu rozprawy, określenie celu i zakresu badań, precyzyjnie sformułowane pytania badawcze i hipoteza rozprawy, a także wyjaśnienia dotyczące metodologii i konstrukcji pracy.

Jak zadeklarowała Autorka we Wstępie celem rozprawy „jest przedstawienie historii, profilu oraz misji tego tygodnika, ze szczególnym uwzględnieniem wartości i idei, które były prezentowane na jego łamach przez 15 lat jego działalności na krakowskim rynku prasowym”. Zadeklarowała również, że zamierza zweryfikować hipotezę mówiącą, że „*Dzwon Niedzielny* stanowił w II Rzeczypospolitej ważny tytuł prasowy, który wniósł ożywienie duchowo-patriotyczne w diecezji krakowskiej oraz promował wartości chrześcijańskie, patriotyczne, społeczno-zawodowe, niejednokrotnie używając narracji typowej dla międzywojennej prasy nurtu narodowego”. Sformułowała także szczegółowe pytania badawcze dotyczące linii programowej badanego tygodnika, czołowych postaci mających wpływ na jego zawartość, obrazu i wizji Polski prezentowanych na jego łamach, a także oceny prezentowanych w nim poglądów z dzisiejszej perspektywy.

Dla realizacji założonego celu badawczego i weryfikacji hipotezy przeprowadzone zostały badania z wykorzystaniem krytycznej analizy źródeł historycznych, ilościowej i jakościowej analizy zawartości, analizy porównawczej oraz syntezy statystycznej, które to metody są uznane za właściwe dla badań w naukach społecznych, a wręcz kluczowe w badaniach przekazów medialnych prowadzonych w dyscyplinie nauki o komunikacji społecznej i mediach. Zastosowanie tych metod pozwoliło Autorce osiągnąć założone cele i sformułować poprawne metodologicznie i ciekawe poznawczo wnioski.

Zakres czasowy badań objął cały okres wydawania czasopisma i wszystkiej jego wydania – od pierwszego z 4 stycznia 1925 roku do ostatniego z 3 września 1939 roku.

Sformułowane przez Martę Woźniak pytania badawcze, jak również zastosowane metody badawcze wraz z właściwym im instrumentarium, można momentami uznać jako wykraczające poza nauki społeczne, gdyż obejmują wątki związane z historią II

Rzeczypospolitej oraz z nauczaniem Kościoła, co świadczy o interdyscyplinarnej wiedzy Autorki i dobrym przygotowaniu do podjęcia tak ambitnie sformułowanego celu badawczego.

Dysertacja mgr Marty Woźniak liczy 443 strony, składa się z czterech rozdziałów poprzedzonych Wykazem skrótów, Spisem treści i Wprowadzeniem oraz zakończonych Zakończeniem, wykazem bibliografii, aneksem, wykazami ilustracji, tabel i wykresów. Podział treści na poszczególne rozdziały i podrozdziały jest logiczny i prawidłowy, a ich tytuły odpowiadają zawartości. Aneks zawiera spis opublikowanych na łamach „Dzwonu Niedzielnego” listów i odezw arcybiskupa Adama Stefana Sapiehy oraz spisy artykułów autorstwa księdza Ferdynanda Machaya i autorstwa księdza Władysława Długosza.

W rozdziale pierwszym Autorka scharakteryzowała sytuację społeczno-polityczną międzywojennego Krakowa, aby na tym szerokim tle ukazać krakowski rynek prasowy tego okresu z charakterystyką poszczególnych jego sektorów i kluczowych tytułów, a także szczególną rolę i specyfikę krakowskiej prasy katolickiej tego okresu. Uzupełnieniem tej szerokiej panoramy krakowskiego rynku prasowego okazało się zwrócenie uwagi na działalność Syndykatu Dziennikarzy Krakowskich i rolę samorządu dziennikarskiego.

W rozdziale tym, zawierającym wiele, danych statystycznych, faktów i wątków tematycznych Autorka wykazała się zarówno rozległą interdyscyplinarną wiedzą, jak i umiejętnością jej syntezy, dzięki czemu jej późniejsze analizy zyskały solidne osadzenie faktograficzne, a narracja wartki bieg.

W rozdziale tym znalazła się tylko jedna nie tyle błędna, co źle sformułowana informacja dotycząca powstania Polskiego Radia, które rozpoczęło działalność w 1925 roku, więc nie mogło – jak napisano w pracy - nadać pierwszej audycji 15 lutego 1921 roku (str. 41).

Rozdział drugi poświęcony został historii i charakterystyce prasoznawczej „Dzwonu Niedzielnego”. Wyjaśniono w nim okoliczności powstania tytułu, poddano analizie linię programową i strategię rynkową, scharakteryzowano uwarunkowania religijne, społeczne i ekonomiczne mające wpływ na jego działalność i ostateczny kształt. Znalazły się w nim także ilościowe i jakościowe analizy zawartości, struktury tematycznej, szaty graficznej oraz informacje o czytelniczym feedbacku zrekonstruowanym na podstawie listów do redakcji. Rozdział ten stanowi kompendium wiedzy o analizowanym tygodniku i świadczy o dużych kompetencjach Autorki w prowadzeniu badań prasoznawczych.

Rozdział trzeci opowiada o ludziach tworzących pismo: twórcach, redaktorach, autorach, współpracownikach. Znalazły się w nim biografie osób, które zdaniem Autorki okazały się kluczowe dla jego powstania i charakteru: księcia Adama Stefana Sapiehy – pomysłodawcy pisma oraz redaktorów odpowiedzialnych: ks. Franciszka Mirka, ks. Ferdynanda Machaya oraz ks. Władysława Długosza. W kolejnych jego częściach przedstawiono autorów i współpracowników oraz analizy dotyczące ich aktywności na łamach „Dzwonu”. Bardzo doceniam zwrócenie szczególnej uwagi na obecność i aktywność kobiet na łamach czasopisma i wykazanie ich roli w jego publicystyce.

Rozdział czwarty zawiera analizę jakościową promowanych w „Dzwonie Niedzielnym” idei i wartości, zarówno religijnych, jak i politycznych oraz społeczno-zawodowych, a także poglądów na temat zagrożeń dla tych wartości wynikających z nieprzestrzegania wskazań Kościoła. Wyniki tych badań Autorka podsumowała stwierdzeniem, że tygodnik ten „był medium nastawionym na przekaz wartości. (...) Na łamach *Dzwonu* promowano wartości i cnoty religijne, takie jak wiara, nadzieja i miłość odnosząc je w głównej mierze do nauki Ewangelii Jezusa Chrystusa i Jego Kościoła. Powiązane one były z chrześcijańską promocją życia i rodziny.”

Ważne i zasługujące na szczególną pochwałę są opisy i interpretacje relacji polsko-żydowskich, o których Autorka pisze, że autorzy tygodnika „wyrażali niechęć do Żydów” oraz że przywoływali stereotypy odnośnie do żydowskiej mniejszości, choć osobiście użyłabym bardziej mocnych określeń na prezentowany na łamach antysemityzm, typowy dla prasy endeckiej międzywojnia, z którym to ugrupowaniem „Dzwon” wyraźnie sympatyzował (co też wynika z badań), mimo deklaracji apartyjności.

Bardzo podobało mi się Zakończenie, w którym Autorka odniosła się do założeń sformułowanych we wstępie, udzieliła odpowiedzi na pytania badawcze, pozytywnie zweryfikowała hipotezę i podsumowała wnioski z przeprowadzonych badań. Dowiodła także, że w pełni zrealizowała założony cel pracy, a tym samym wzbogaciła dorobek badań nauk o komunikacji społecznej i mediach o nowe i istotne ustalenia z zakresu historii polskich mediów.

Przyjęta struktura pracy okazała się właściwa dla realizacji zadania badawczego i pozwoliła na wieloaspektowe przedstawienie historii i zawartości „Dzwonu Niedzielnego”, a także ocenę realizacji w praktyce założonego celu jego wydawania, jakim było „wychowanie w duchu prawdziwie katolickim” swoich czytelników.

Podsumowując ocenę całej rozprawy pragnę podkreślić, że bardzo pozytywnie i wysoko oceniam jej stronę merytoryczną, a zwłaszcza wymagające wielkiego wkładu pracy badania Autorki, które przeprowadzone zostały z zachowaniem wymogów metodologicznych, dzięki czemu dostarczają cennych poznawczo i ciekawych wniosków dotyczących tego ważnego na międzywojennym prasowym rynku Krakowa czasopisma.

Na pochwałę zasługuje także strona językowa i techniczna rozprawy. Praca została napisana ładnym i poprawnym językiem, czytałam ją z zainteresowaniem i przyjemnością. Autorka właściwie posługuje się terminologią naukową, zdania są wyważone, opisywane zjawiska ilustrowane dobrze dobranymi przykładami, danymi lub prawidłowo opisanymi w przypisach cytataми z literatury naukowej. Korekta została wykonana bardzo starannie, podobnie jak przejrzyste tabele i wykresy, które dobrze ilustrują wyniki badań i które zostały właściwie zinterpretowane i wykorzystane w toku wywodu.

Wniosek końcowy

Rozprawę mgr Marty Woźniak oceniam jednoznacznie **pozytywnie i wnoszę o jej wyróżnienie** ze względu na jej wysoki poziom merytoryczny oraz wartości poznawcze. Autorka wykazała się w niej wiedzą teoretyczną z zakresu nauk o komunikacji społecznej i mediach oraz umiejętnością samodzielnego prowadzenia pracy naukowej z wykorzystaniem metodologii właściwej dla tej dyscypliny, precyzyjnie sformułowała problem badawczy i dzięki swoim badaniom doprowadziła do jego rozwiązania, kończąc swoją analizę oryginalnymi wnioskami, które wzbogacają nauki o komunikacji społecznej i mediach o nowe i istotne ustalenia dotyczące polskiej prasy katolickiej okresu międzywojnia. Recenzowana praca stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, tym samym w pełni realizuje wymagania ustawowe stawiane rozprawom doktorskim. W związku z tym wnioskuję o dopuszczenie mgr Marty Woźniak do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Katarzyna Pokorna-Quatowicz

Kraków, 2 czerwca 2022 r.